

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Mundus Aspectabilis Philosophice Consideratus

Falck, Joseph

Augustae Vindelicorum, 1740

Caput II. De causa efficiente.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95848](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95848)

CAPUT II.

De causa efficiente.

Dari causam efficientem non solum increatam, sed etiam creatam, satis patet ex Contempl. 2. ubi ostendimus agentia creata revera aliquid de novo producere. Et ratio à priori est, quia potentia physice operandi perfectio est primi Entis non minus participabilis à creatura, quam ipsum esse; cum ergo hoc tribuerit DEUS, potuit & illam tribuere. Et certè, qui tollit in viventibus facultatem immanenter operandi, tollit ipsa viventia. Nec obstat, quòd Apost. dicat 1. ad Corinth. Deum omnia operari in omnibus; operatur equidem omnia, sed non semper solus. Causa autem efficiens dici potest, principium à quo physice aliud accipit esse.

§. I.

Causalitas causæ efficientis.

Causalitas causæ efficientis in actu primo est ipsa virtus agendi causæ intrinseca, quæ consistit partim in præcontinentia perfectionum ipsius effectus producendi, partim in fecunditate ipsius causæ respectu talis effectus. Præcontinentia autem una est formalis, quando causa easdem specie perfectiones habet, quas communicat effectui, ut cum Leo producit Leonem; alia eminentialis, cum causa tales perfectiones non habet easdem specie, sed in æquivalenti aut eminentiori gradu, uti est Deus respectu mundi. Quòd autem alterutra hæc præcontinentia requiratur, videtur ex intellectus nostri dictamine nobis à natura congenitum, quo solemus ex perfectione effectus æstimare perfectionem causæ; hinc nemo est tam stupidus, ut ait Scotus, qui judicet, hanc rerum universitatem potuisse produci à musca. Et ratio est, quia sicut id, quod nullum habet esse, non potest illud alteri communicare, ita etiam id, quod non habet esse perfectum, seu perfectionem effectus, non potest hanc alteri communicare; hinc natum est illud axioma: nemo dat, quod non habet. Ad hanc virtutem requiritur præterea fecunditas, vi cuius possit effectui communicare suas perfectiones; hinc licet Angelus contineat perfectiones alterius, defectu tamen fecunditatis, non potest alterum Angelum producere, uti nec anima rationalis aliam.

Causalitas causæ efficientis in actu 2. est ipsum actuale exercitium, via, & physicus influxus, quo mediante causa communicat existentiam effectui, & dicitur actio; sique effectus sit indifferens, ut ab hac vel alia causa procedat, entitas modalis creditur, distincta à causa & effectui, ob easdem rationes, quas de unione attulimus. Si verò effectus non sit ita indifferens, uti communiter censentur esse actus vitales, v. g. intellectiones, volitiones, quæ videntur ab alia voluntate vel intellectu, quam ab eo, à quo procedunt, oriri non posse, nec etiam à Deo solo posse produci; tunc non opus est actione distincta, sed ipse effectus cum actione identificatur, quia nulla est distinctionis necessitas.

§. II.

Actio & Passio.

QUÆR. 1. an actio & passio distinguantur? Resp. non distingui realiter, sed tantum formaliter; quia eadem forma, quæ denominat causam agentem, potest etiam denominare effectum passum seu productum; sicut eadem visio denominat oculum videntem, & murum visum; sed respectu agentis forma hæc vocatur actio, respectu effectus passio. Conf. ex Arist. qui ait, differre inter se actionem & passionem, sicut viam Thebis Athenas, & viam Athenis Thebas.

QUÆR. 2. in quo subjecto recipiatur actio? Resp. actiones immanentes, quales sunt actus vitales, qui intrinsecè uniuntur animæ, recipi in ipso agente; actiones verò transeuntes, per quas producitur terminus agenti non intrinsecus, recipi in passio, quod clarè patet in actione, qua Deus aliquid producit; hæc enim non potest in Deo recipi, & tamen Deum denominat agentem.

QUÆR. 3. an possibilis sit duplex actio totalis? Imprimis causa totalis alia dicitur totalis totalitate causæ, seu in actu 1. alia totalis totalitate effectus & influxus, seu in actu 2. Quod dari possint respectu ejusdem effectus duæ causæ totales in actu primo, est extra dubium; possunt enim duo equi currum trahere simul, quem quilibet trahere posset seorsim: sed dubitatur, an possint ita simul currum trahere, ut quilibet ponat totum influxum necessarium, ita ut effectus producat per duplicem actionem totalem, vel saltem totalem unam, partialem alteram? Resp. communiter, id fieri non posse naturaliter, quia nulla illius ostenditur exigentia à priori, nec probatur à posteriori; quia potius accidit, ut causæ totales conjunctæ suum attemperent concursum, ut patet in exemplo equorum superius allato.

An autem hoc possibile sit supernaturaliter, affirmant aliqui, negant alii. Ratio negantium est, quia alterutra actio esset essentialiter superflua, cum effectus existentiam suam sufficienter haberet ab earum una; Deus autem nihil potest facere superfluum essentialiter. Qui affirmant, dicunt superesse finem, quem prudenter intendere possit DEUS, ut nempe effectus existentiam suam habeat dependenter ab utraque causa. Sic Hurtadus arbitratur verosimile, quod unio inter corpus & animam Christi processerit à Spiritu S. simul & B. Virgine, tanquam à causis adæquatis in actu secundo.

§. III.

An causa possit agere, quando non est, & ubi non est?

AD 1. dico, non posse, ut enim ait Arist. 4. metaph. 4. *quæ non sunt, quomodo loquentur, aut ambulabunt?* Et ratio est clara, quia secundum axioma lumine naturæ notum, operari supponit esse; ergo quod non est, non potest physice agere, etiam si prius fuerit, ut volebant aliqui: hinc nemo sibi timet à cane mortuo.

Ad 2. dico, etiam causam non posse agere, ubi non est, seu in distans; ut enim agat in passum, debet eidem esse applicata vel immediatione suppositi per contiguitatem, vel immediatione virtutis, quæ ab agente ad passum usque extendi-

tenditur. Patet tum à posteriori, quia videmus causas nunquam aliter agere; tum à priori, quia videtur hoc debuisse fieri, alias non esset omnibus sufficienter provisum in mundo; agentia enim debiliora non se possent à fortioribus defendere, cum tamen iis natura indiderit, ut vel recedendo à causa, vel per interpositionem obstaculi se defendant. Conf. quia causa, quæ nec per se, nec per suam virtutem hinc præsens est, se habet respectu hujus loci, ac si non esset; quæ autem non est, non potest operari: hinc ex operationibus Dei ejusdem præsentiam infert S. Paulus, David, &c.

Sed, ut dicis, sol producit in terris lucem, calorem, & ignem: numquid hoc est agere in distans? Minimè: lux enim, si est accidens, producitur; si est substantia, profuit aut propellitur à Sole per totum spatium intermedium per actionem ad nos usque continuatam: idem de calore dicendum. Ignis quoque saltem ex parte à radiis solaribus aut producitur, aut jam in corporibus flammam concipientibus latens excitatur. Unde probabilissimum judico virtutem activam semper esse passo immediatè applicatam; neque enim aliter fit in effectis, de quibus constat; in aliis quoque magis occultis ita fieri censendum.

At si sol agit per actionem nusquam interruptam, cur hinc apud nos in majori à sole distantia plus est caloris, quàm in regione aëris Superiore, in qua præ frigore concrescunt nubes? Resp. hunc distantie excessum respectu solis esse adeò modicum, ut nihil faciat ad rem; cum interea apud nos calorem multum augeant radii reflexi directis permixti, qui ad secundam aëris regionem, vel non perveniunt omnes, aut perveniunt magis languidi, magisque dispersi: quantam autem vim habeant radii reflexi, experitur ille, qui ambulat prope murum, qui radios solis directè incidentes reflectit. Deinde calor noster etiam provenit ab ignibus subterraneis, quibus fumus viciniore, quàm in secunda regione aëris; hinc montium cacumina sunt frigidiora locis profundioribus, aut subterraneis.

Alias hinc opponis experientias, quæ probant contrarium. 1. Quædam vetulæ solo aspectu teneros infantes lædunt, juxta illud Poëtæ: *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.* 2. Basiliscus solo aspectu homines occidit. 3. Conspectus lupi dicitur creare raucedinem. 4. Piscis Torpedo dictus, ita torpentem reddit piscatoris manum, ut cogatur & piscem hamo apprehensum, & arundinem dimittere. 5. Remora piscis exiguus naves maximas remoratur. 6. Si oleum ponatur in papyraceo folio ad modum vasis explicato, ita calefit oleum igne supposito, ut piscis concoqui possit absque papyri combustione. His addè multa alia, quæ de siderum influxu, vi sympathica, virtute magnetica, vi imaginativa &c. referuntur, in quibus admittenda videtur actio in distans.

Resp. Nos ista suo loco examinaturos, interim do hinc breviter generalia solutionis fundamenta. 1. enim multa ex his, quæ à variis referuntur, ut ait Duhamel, referenda sunt inter aniles cæcutientis philosophiæ fabulas, uti de lupo videtur, nisi fortè quis præ nimio timore & clamore raucedinem contraxerit. Deinde nec dubium est, quin plures hujusmodi effectus miri causam habeant magiam nigram: Reliqui effectus semper habent causam naturalem applicatam licet occultam. Hæc autem applicatio fit vel per effluvia corpusculorum, ab agente usque ad passum emissorum, vel per productam aliquam qualitatem in medio, & propagatam usque ad passum; quæ licet non producat effectum in medio, eò quod non sit dispositum, potest tamen producere in passo remoto & disposito; nam pro varietate subjecti recipientis varii sequuntur

tur motus, quod enim uni est venenum, alteri est antidotum: calor solis emollit ceram, lutum indurat. Hoc corpusculorum effluvium, ut alia omitam, luculenter constat ex diuturno Sanctorii Medici experimento, qui 30. annorum tractu ope bilancis advertit, plus intra diem nos substantiæ emittere continua evaporatione insensibili, quam intra plures dies per alios sensibiles meatus: imò aliqui post somnum inventi sunt per evaporationem deperdidisse usque ad tres libras. Hinc canes odorantur vestigia heri, leporis; igitur actio nunquam fit in distans.

Quod ex eo patet, quia si inter causam & passum interponatur obstaculum, non sequetur effectus, aut sequetur difficilius; ut enim clausis valvis interruptur radiorum solarium continuatio, ita si interponatur paries, aspectu suo nulla tibi nocebit vetula, basiliscus nullus; quia nempe sistitur qualitas maligna, aut corpusculorum effluvium, quibus etiam quædam fœminæ inficiunt specula. Quandoque tamen hoc effluvium etiam per poros parietis propagatur, ut patet in magnete, atramento magico, & aliis. Piscis Remora per seipsum applicatur, sed plerique credunt esse fabulam, quæ inde sumpsit exordium, quia eo tempore, quo navis in marino gurgite detinebatur, inventus est piscis navi adhærens, & hinc Remora dictus. Ignis autem agit per poros chartæ & in ipsam chartam, licet illam non accendat, quia ita oleoso humore penetratur, ut ab igne corripui non possit, nisi tanta vis ponatur, quæ sufficiat ad complexum ex charta & oleo corripendum. Quod si videatur impossibilis per effluvium communicatio inter agens & passum, dic tunc dari tertiam causam utrique communem & applicatam, v. g. cum in Gallia florent vites, in Anglia fervere dicuntur in doliis vina: dum floret hordeum, turbatur cerevisia; quod explicari debet per aëris temperiem, aut influxus siderum, in passo similiter disposito similes effectus producentium, uti sunt vina & vites, ex quibus illa habentur.

De Torpedine multa leguntur; certiora sunt, quæ habemus ex ultimis observationibus D. Reaumur, qui rem ita describit: Torpedo figuram habet Rajæ, ejus longitudo vix duos pedes adæquat; si manu tangatur, accidit sæpius, quamvis non semper, ut illico torporem sentiat manus & ipsum brachium, qui in principio intensus est, ac sensim evanescit. Si piscem vi comprimas, non tantus erit torpor, talis tamen, ut cogaris manum remove. Si tangas mediante alio corpore, torporem plus minusve senties pro ratione corporis interpositi. Si manum vicinam habeas, nec tamen tangas, nihil senties, uti nec si apprehendas caudam. Torpedo dorsum habet convexum: interiùs, si dissecetur, duo sunt ingentes muscoli, qui originem ducunt à capite, & desinunt ad initium caudæ, unus ad dexteram, alter ad sinistram: horum ope potest Torpedo dorsum & partes laterales contrahere & deprimere, ac violenta vi atque celerrimâ iterum restituere. Ex hac descriptione patet Torpedinem potissimum agere per impulsum, quem imprimit; unde dolor, qui sequitur, similis est illi, qui oritur, dum cubito in corpus durum impingimus: potest tamen fieri, ut animal iratum, dum ferit, simul evibret corpuscula torporem promoventia, quod tamen non ita advertitur, nisi fortè quatenus major dolor & torpor tactum immediatum consequitur. Atque ex his potest colligi, quale iudicium super hac re ferri debeat, & quomodo certa ab incertis distinguenda sint.

§. IV.

Quæ causa substantiam producat & accidentia?

Quæstio hæc potissimum agitur inter Peripateticos, qui passim admittunt formas & accidentia, quibus suppositis probabilius videtur 1. Accidentia sola non posse producere substantiam, quia non continent hujus perfectionem. 2. Quod nihilominus velut causa instrumentalis unâ cum substantia immediatè influant in productionem substantiæ; tum quia illorum præsentia semper requiritur, tum quia alias substantia non esset passò sufficienter applicata, ut patet in sole per radios ignem in terris producente. 3. Quod accidentia substantiæ intrinseca, uti calor igni, producantur ab ipsa substantia, à qua emanant veluti proprietates, neque enim apparet causa alia ejusdem creata. 4. Accidens potest producere accidens, uti calor in aqua calorem in manu. 5. Probabiliter potest etiam accidens ad extra provenire à substantia simul & accidente ad intra, uti calor in cubiculo ab igne & calore igni intrinseco; quia in utroque est fecunditas, virtus & applicatio.

Rem longè aliter explicant Atomistæ, ut patebit Contemp. seq. in quorum principiis nulla forma nec substantialis, nec accidentalis, nec aliud producit ad extra, nisi motus, & quidem tantum in passò immediatè applicato: hinc Sol non agit immediatè in terris, sed tantum mediantibus radiis hucusque propulsis: ignis non calefacit cubiculum, nisi per emissâ corpuscula ignea aëri permixta. Et certè, uti ajunt, si experientiam consulamus, non constat nobis, nos aliud ad extra producere, nisi impulsum & motum, ad quem referuntur halitus & effluvia; idem videmus fieri in aliis, de quibus certò constat; idem de Angelis docent Theologi. Inde colligunt Atomistæ, idem evenire in aliis effectibus magis occultis, etsi modus subtilior, quo illud accidit, non ita pateat oculis; unde toti sunt in explicando hoc modo, neglectis quæstionibus aliis, quas putant esse de non supponente.

At verò videtur dari posse aliquod medium, quo partes oppositæ conciliantur: ex eo quod per propriam experientiam non constat, nos aliquid producere ad extra præter motum, inferunt Atomistæ, idem evenire in aliis corporibus; ex eo igitur, quod constat per experientiam, nos ad intra producere aliquid à motu distinctum, inferre poterunt Peripatetici, hoc quoque alias substantias posse, tanquam proprietatum suarum radices. Habebit ergo ignis suum calorem, rosa suum odorem, quamvis non propagetur nisi per atomorum profluvia: atque hoc modo plerosque effectus explicabis; quanquam supersint aliqui, in quibus hæc etiam explicatio suas habet difficultates.

CAPUT III.

De Causa materiali, formali & finali.

IN his sunt 1. materia & forma veluti causæ intrinsece propriè dictæ, quia, uti explicatum est, sunt id, unde per se aliquid fit. Earum causalitas in actu primo est ipsa earum entitas apta ad hoc, ut mediante unione seipsas communicent toti; unde earum causalitas in actu 2. est unio ipsa, per quam resultat

H

torum